

omni tempore fervens exstitit et devotus, et in his A dilectio nunquam apparuit otiosa. Valeat et daret quæ ad honorem vestrum pertinere noscuntur, ejus in longum nobis et Ecclesiæ suæ vita vestra.

ANNO DOMINI MCLXXXIV

HENRICI ARCHIDIACONI HISTORIA CALAMITATUM ECCLESIE SALZBURGENSIS

AD ADELBERTUM ARCHIEPISCOPUM

(R. P. Bern. PEZIUS, *Anecd. II, III, 197*)

MONITUM.

De auctore *Historiæ calamitatum Ecclesiæ Salzburgensis* Adilberto seu Alberto archiepiscopo et Friderico I imperatore inquirendum est. Ipse in fronte opusculi sui sola littera H. nomen suum innuit potius quam exprimit. Nisi tamen valde fallimur, is. H. nullus alius est quam Henricus præpositus Berchtersgädensis, qui anno 1174, ejecto Adilberto, archiepiscopatum Salisburgensem administravit, ut videre est tum in *Chronico Salisburgensi Canisiano* tom. VI *Antiq. Lect.*, tum Peziano tom. I *Script. rerum Austriacarum*, col. 345; tum denique apud Hundium et Gewoldum in *Metropoli Salisburg.*, tom. I et II. Certe H., quisquis demum fuerit, capite ultimo manifeste nos docet, singularem ecclesiasticæ disciplinæ curam in archiepiscopatu Salzburgensi, absente Adilberto, suscepisse se, imo *archidiaconum* se vocat, *cujus tanta dignitas est, ut episcopi vicarius dicatur in Ordine Romano, ut qui vices episcopi in illius diocesi exsequatur, et Ecclesiarum visitandarum ipsius loco curam suscipiat*, ut auctor est Carolus Du Fresne in *Glossario*, verbo *Archidiaconus*. Quæ omnia quam egregie Henrico, pro Adilberto archiepiscopatum moderanti, convenient, nemo non videt. Denique in neminem æquius Adilberti exsulis archiepiscopi suspicio cadere potuit insidiarum et machinationum, quam in Henricum, favente Friderico Cæsare in administratione archiepiscopatus sibi suffectum, a qua tamen labe H. tam in præfatione quam toto opusculo se integrum præstare annuitur.

PRÆFATIO.

Domino suo A. Salzburgensi archiepiscopo H. devotus et fidelis clericus ejus, in omnibus adversitatibus suis spiritum consolationis et salutis.

Missis per dominum decanum Salzburgensem excusationum mearum litteris spero Deo, auxiliante, sufficienter me apud clementiam vestram contra delatorum meorum vanas susurrations, et insidias purgatum, ita ut in numero eorum, qui contra honorem vestrum insidiati, vel machinati dicuntur, prorsus ego teneri non debeam: a quorum consilio ita alienus sum, ut teste Domino omnipotente scrutatore renum et cordis, personas, nomina, et conspirationes nec unquam cognoverim, nec fraudis conscius fuerim. Idcirco nunc ad alia vobis scribenda animum intendi, stylumque converti, quæ tanto vobis gratior esse confido, quo ea de corde nihil adversum vos duplicitatis habente, quæ scripta sunt, manasse, scire, et veraciter credere debet prudentia vestra: quibus legendis, ut parvulam horam impendatis exoratum vos esse volo.

B CAP. I. *Occulto Dei consilio cuncta mala temperantur. Occasio matorum in Ecclesia Salz. emergentium dirum schisma fuit ab imperatoribus excitatum, et a quo sola Ecclesia Salzburg. se immunem et puram præstitit.*

In omnibus tribulationibus et pressuris, quas pati cœpistis, mox ut in Salzburgensis episcopatus cathedram sublimatus estis, sollicitè et sapienter cogitare debet animus vester, non ab homine, sed a Deo causam ejusdem tribulationis surrexisse, ut merito dicatis gratias agens Deo: *Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum, ut mitiges ei a diebus malis (Psal. xciii)*. Divina siquidem providentia circa electorum suorum salutem pie sollicita, malitiam hominum inique sævientium et persequentium convertere ad utilitatem eorum, qui tribulantur, novit: sicut etiam novit percussiones mallei universæ terræ, id est diaboli, virtute sua ita moderari, ut fideles ipsius sub eo non conterantur, sed erudiantur.

Recognoscat itaque prudentia vestra aliam fuisse intentionem in pressuris vestris domini imperatoris, atque aliam illius, in cujus manu est cor regis.

Quod procul dubio inde potest considerari, quia ad affectum voluntatis suæ multa faciendo in episcopatu, vel circa episcopatum, præpositos et universum clerum per ministros et cives tam in Bavaria quam in Carinthia, nullatenus pervenire potuit potestate vel astutia, quamvis cum potentia et calliditate omnes ferme, qui ante eum existerunt, reges et imperatores superare nulli dubium sit. Unde verum esse quis dubitet illud Salomonis: *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum (Prov. xxi)*. Occasionem schismatis, cui validissime contradixit Ecclesia Salzburgensis, gravis contra eandem Ecclesiam surrexit indignationis et furoris illius tempestas in tantum, ut totus episcopatus periclitaretur, et tam incendio quam rapinis et cædibus res episcopales in solitudinem deducerentur: canonicorum quoque et monachorum, nec non et monialium bona vastarentur, sicut apparet hodieque in ecclesia Beati scilicet principis apostolorum, quæ etiam ecclesia Beati Rudberti appellatur. Hæc enim cum tota civitate consumpta usque hodie miserabilem et lamentabilem præbet omnibus aspicientibus faciem, eo quod vix in ea lapis super lapidem remanserit. O res misera et miseranda!

Totum occidentem error schismatis occupavit: sola Ecclesia Salzburgensis immunis ab hac pestilentia permansit, sola obedientiam Alexandro papæ intrepide servavit, sola matrem suam Romanam recognovit. Omnibus enim archiepiscopis et episcopis regni Theutonici, abbatibus, et præpositis cum universo grege clericorum et monachorum viam Balaam ingredientibus, et nomen Domini, nec non et papam Alexandrum abjurantibus tanta utique pertinacia, ut principes omnes jurejurando firment, se, si moreretur imperator, alium nunquam electurum vel suscepturum nisi qui juraret nunquam communicare papæ Alexandro, vel cuiquam successori illius, solus Eberhardus, prædictæ Ecclesiæ archiepiscopus, quasi columna immobilis cum collega et suffraganeo illius Hartmanno Brixinensi, viro catholico et sanctissimo, navium Petri, de qua docuit Christus, recognoverunt. Soli hi Samaritanos et vitulos Jeroboan respuerunt, et locum, quem elegit Dominus, venerantes universali et catholico papæ communicare non dubitaverunt.

CAP. II. Morte Eberhardi archiepiscopi, et Chonradi electione nulla Ecclesiæ Salzburgensis matris medela allata; imo imperatoris in eundem ira magis accensa, et Adelberti substitutione plurimum aucta.

Sed quamvis temporibus eorum supradicta jura facta sint, quibus episcopi terribiliter astricti sunt, non solum in propria persona non communicare Romano pontifici, verum etiam clerum omnem in idipsum compellere, et per plebanos populum: toto tamen tempore vite illorum mitius contra ecclesiam Salzburgensem agebat imperator. At postquam vivendi finem fecit archiepiscopus Eberhardus, timentes hi, qui majores videbantur in eadem Eccle-

asia, ne cognita morte ejus imperator pro beneplacito voluntatis suæ schismaticum eis daret, cui contradicere non possent, et communicare periculosum esset, sub magna festinatione elegerunt Chunradum tunc Pataviensem episcopum magna tamen anxietate, eo quod patruus esset imperatoris, et amore carnis et sanguinis facile precipitari timeretur.

Ab hac tamen anxietate misericorditer Ecclesiam suam Deus liberavit. Quia mox ut electus est, et Salzburgensem Ecclesiam intravit, qui prius occultus erat propter metum Judæorum, nude communioni consensit Alexandri papæ, et sub eo canonicorum cunctorumque prælatorum obedientiam suscepit. Quod utique factum mox ut in auribus principi sonuit, quasi leo infremuit, dansque rugitum, unde totum regnum contremuit, Salzburgenses omnes proscrispsit quasi publicos hostes totius imperii, eo quod patrum ipsius a visceribus suis avulsam contra ipsum arma corripere fecissent, videns eum castra munire, et custodes, atque propugnatores ordinare, stipendiaque, et quæcumque necessaria videbantur ad repellendas adversitates, munitionibus providere. Hoc autem faciens intensissime, summo tamen studio apud dominum imperatorem pro gratia ipsius, et pro pace episcopatus pecuniam, et beneficia, et quæcumque competere videbantur tanto negotio tam ipsi quam imperatrici et curiæ promittere non cessabat, mox ad manum, et per singulos annos, quantacunque peterent hilariter daturus.

Inter hæc mors interveniens virum strenuum et constantissimum mundo abstulit, et in periculis maximis Ecclesiam dereliquit. Quæ in tanta malorum confusione quid faceret, ignara, diligentissimo studio quærere cœpit virum, cujus auxilio amicorumque suffragio furor, et indignatio imperatoris vel conquiesceret, vel mitigaretur. Inventa est persona vestra, quæ idcirco idonea et opportuna in tanta tempestate credebatur, quod per vos posset sedatis omnibus adversitatibus pacatissima rerum tranquillitas, divina opitulante misericordia, Ecclesiæ diu perturbatæ provenire. Spes enim maxima erat omnibus, quod electionem vestram ad favorem suum factam sine dubio intelligeret imperator, et quod filium amicitæ suæ nunquam sineret cadere in errorem schismatis, honori ejus clementer prospiciens in futurum, ne quandoque precibus fidelium suorum Christus, qui nunc in navi sua dormire videretur, excitatus imperaret ventis et mari, et fieret tranquillitas magna, ac tunc mutatis, quæ error schismatis fecerat, schismaticorum lucerna extingueretur.

Æstimabatur nihilominus, imperatorem ad memoriam revocare, quantum eum in bellicis rebus ante adjuverit pater vester, vel quantum de cætero benigne promovens honorem vestrum circa se excitaret intentionem et affectum illius. Credebatur, quod omnis amicorum vestrorum nobilissima turba

propensiori studio semper Ecclesiam, cui præsente affectu coleret, benignitate diligeret, pietate veneretur, et in ejus opportunitatibus semper ei adesset. Sed quæcunque profutura putabantur, in contrarium conversa esse, in propatulo est. Siquidem electionem vestram non ad favorem suum reputat factam ille, qui quod vult, facit, et nemo est qui audeat ei dicere: Cur hoc facis? Sed ad ignominiam et opprobrium imperii, privatim et publice in curiis et placitis contra Salzburgenses ingenti indignatione conquerendo, quod in exercitus multitudine et armorum potentia confidentes regis Bohemorum filium illis elegissent, arbitantes se bello et tyrannide habituros episcopum. Sicque et vos et patrem vestrum quasi hostes et inimicos reputare cepit cum electoribus vestris.

CAP. III. Obsidio urbis Salzburgensis a Friderico imper. decreta, et totius episcopatus subversio. Incredibilis inde timor, et anxietas Salzburgensium, etc.

Quamobrem ira fervens, fremensque ut leo casta movit contra civitatem, non solum ipsam in solitudinem æternam redigere, sed et totum episcopatum militibus dividere, claustra destruere, ac funditus devastare, et clerum universum vel dispergere, vel omnino perdere, sicut dicebatur, intendens. Quid tunc facerent miseri Salzburgenses, quibus nullus poterat dicere: Consolamini, consolamini, nolite timere: quibus vastitas, et contritio, atque æterna solitudo, et ipsa mors erat in januis? Viri tunc magnitudo formidinis formidinem periculorum imminentium, sicut nonnunquam violentia passionis vincit vim doloris. Qui enim prius fama venturi exterriti subsistere nullatenus in civitate audebant, ipsi nunc præsentiam exspectabant imperatoris, nimirum parati sive ad mortem, sive ad tolerantiam malorum omnium, quæcunque ille non timeret inferre.

Quid pro his omnibus, quæ dicta sunt, dicimus, domine mi? In tam iugenti procella fluctuam, quibus tundeatur navis, id est Ecclesia Salzburgensis, in tantum, ut contra eam freneret totus mundus, eique exprobraret nomen Domini, et nomen Alexandri papæ, ore uno eodemque dicentibus bonis et malis, atque universis gentibus et populis: hæcne Ecclesia, quæ sola credebatur se posse resistere imperatori, contra eum alium papam tenere præsumebat? In tanta, inquam, malorum confusione dormiebat Christus, an vigilabat? Dormivisse eum contendat, qui vidit; vigilasse eum res approbat, qui quasi dormiens mala, quæ fiebant, foris non videbat, et interne, ne nocerent, disponebat. Adversitatibus confessores suos quassari aperte sinebat; et in occulto, ne mergerentur, sustentabat, qui mari terminum posuit arenam, dicens: *Hucusque venies, et non transibis, et hic confringentur fluctus tui (Job xxxviii)*. Unde quasi dormiens venire permittit tribulationem usque ad mortis pavorem; sed quasi vigilans moderatur eandem tribulationem usque ad

A potentia suæ ostensionem et admirationem, quatenus deficiente prorsus consilio et solatio humano ille solus glorificetur, qui in omnibus operibus suis solus est admirabilis.

Verum enim quis non videat diligenter considerans Salzburgensium facta, et examinans erga nos talem exstitisse Deum, qualem eum circa Machabæos fuisse lectio ejusdem libri indicat? Machabæi etenim pro lege Dei sui viriliter certantes, quando auxilium a solo Deo quærebant, hostes numero, armis et fortitudine longe præstantiores alacriter dimicando prosternebant. At ubi spem transferentes a Deo auxilium a Romanis postulandum putabant, derelicti a Deo ab hostibus premebantur, tanquam eis a propheta diceretur: *Maledictus homo, qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum, et a Deo recedit cor ejus (Jer. xvii)*. Postquam enim eis sufficere non videbatur virtus divina, quæ eos crebris victoriis gloriosos fecerat, sed ad humanum auxilium confugere cœperunt, gloriam, quam Deo pro eis et cum eis pugnante acquisierant, in humano confidentes presidio perdidit. Eodem modo quando Salzburgenses de nobis archiepiscopis, Eberharlo et Chunrado tanquam de nobis luminaribus cœli dactatum præbentibus catholicam veritatem atque unitatem servabant, gloriosi erant per universum regnum Theutonicum, et fama laudis eorum usque ad Hierosolymitanas paries, ab Occidente videlicet usque ad Orientem transvolaverat. Atque utinam in eadem virtute et constantia perseverantes stetissent sine concordante principio!

CAP. IV. Salzburgam quorundam prodicione ac perfidia in Friderici potestatem traditam. Adelbertus episcopatum deserere compulsus. Temporarily honorum amissio fortiter ferenda, dum spiritualia integra maneant.

Sed eheu! qui aliquanto tempore sub prædictis viris, Spiritu Dei plenis, contra errorem schismatis fortiter pugnantes, nec attendentes eos, qui dicebant *Ecce hic Christus, et ecce illic (Marc. xvi)*, nec declinantes ad dexteram vel ad sinistram, sed regiam tantum viam ingredientius habitabant in adjutorio Ahissimi, et in protectione Dei cœli commorabantur, profecto diuturnitate schismatis tædio affecti, tonitruis etiam et fragoribus regie comminationis et indignationis exterriti, divinum adjutorium ex parte perdidit, et gloria eorum in ignominiam commutata est. Siquidem murmurantes contra Dominum, non quidem omnes, (abbates siquidem et præpositi, totusque clerus fortiter adhuc Catholicam tenent unitatem) sed hi tantum, qui retia Petri rumpere solent, sua videlicet, non quæ Jesu Christi sunt, sectantes dicebant, se quotidie proscriptos, se ab omni sæculo divisos, se ab omni imperio alienos effectos indignationem imperatoris ultra ferre non posse.

Quapropter crebris et occultis legationibus illam vocaverunt, eique et se, et castra omnia tradere promiserunt, jumenta, quæ ante fecerant domino suo archiepiscopo, pro nihilo ducentes. Qui etiam,

cum ille venisset, et pollicitationem illorum adimpleri expectaret, mira calliditate eundem dominum suum, quem de Carinthia vocaverant quasi ad defensionem castrorum representare se imperatori, suisque necessitatibus in extremo articulo operi ferre postulaverunt. Factum est tunc, unde totus episcopatus, et tota terra, quocumque fama facti pervenit, ingemiscit, vobisque, domine mi, scandalum, malumque irrecoverabile peperit. Sed quo consilio factum sit, omnibus se immunes iurejurando firmiter, adhuc ignoratur. Imperator etenim cuncta tam castrorum, redituum, nec non et totius episcopatus potestatem quasi in deditionem accepit. Quod quia sine interposita conditione factum est, possessor et dominus rerum omnium, ad vos pertinentium, factus personam vestram expulit, et extorrem, atque

Mirabantur ultra quam dici potest traditionem, et perfidiam hi, qui circa imperatorem erant, et manifestis insultationibus atque opprobriis cum gravi execratione arguebant auctores tantæ proditionis, videntes utique castrorum fortitudinem, transitum per montana angustiam et difficultatem, clusarum firmitatem, quibus omnibus muniti cum possent non solum imperatorem, sed et totum mundum contra se venientem potenter repellere, nulla necessitate cogente defecerunt, nulla virtutis signa posteris relinquentes.

Inter hæc omnia, domine mi, nolite animo deficere ad universas afflictiones respiciens, quibus vexatur adolescentia vestra. Quamvis enim potens videatur adversarius vester, potentior tamen est protector vester, qui armis cœlestibus vos defendit. Recolat prudentia vestra, quia longe præstantiora sunt, quæ adhuc tenetis, quam quæ amisistis. Amisistis quippe, unde appellabimini dominus; manent vobis, ex quibus episcopus estis. Ablata sunt, quæ auferri tanquam extranea potuerunt: possidetis adhuc, quæ neque rex, neque imperator, non tyrannus, non gladius nisi cum vita ipsa auferre ullatenus potest. Ablata vobis sunt, pro quibus homini mortali fidelitatem jurare ex consuetudine debetis: possidetis adhuc, ex quibus cessante persecutione Deo immortalium rationem reddere debetis, pro administratione totius episcopatus Salzburgensis. Velint enim, nolint omnes reges, universi imperatores, cuncti potentes sæculi, atque omnes accincti gladio, manebit vobis, nec perire potest, quod electio vestra canonica contulit, quod benedictio episcopalis ad consecrandum corpus et sanguinem Domini manus vestras unxit, quod christi unctio episcopum vos consecravit, postremo quod dignitas pallii archiepiscopum constituit. Hæc sunt, quæ præter vos ipsum nemo vobis aliqua ratione detrabere valet, quorum etiam suffragio illa, quæ persecutio humana abstulit, in meliorem statum commutatis temporibus reconciliatio divina vobis restituet.

A CAP. V. De malis, quæ Uldaricus patriarcha Aquilegiensis, et Alexander papa in schismate Fridericiano perpessi sunt, ad quæ exigua sint, quibus Adelbertus archiep. Salzburg. vexatus.

Nec pudeat vos cum Ecclesia catholica caminum tribulationis perpeti, quæ vobis sola illa contulit, quæ nulla persecutio unquam auferre prævalet. Ecclesia namque catholica vos elegit. Patriarcha catholicus, qui suam Ecclesiam ab omni face schismatici erroris purgatam cum ingenti labore et vitæ periculo Catholicæ unitati restituit, in sacerdotem pariter et episcopum vos consecravit. Alexander papa catholicus dignitate pallii sublatum archiepiscopi nomine et honore exaltavit, quatenus contra personam vestram schismaticis nulla occasio insultandi vel exprobandi Ecclesiæ Salzburgensi relinqueretur. Gloriosum itaque sit vobis Domino propitio cum talibus ordinatoribus vestris humanis tentationibus examinari, et cum eisdem, cum imperaverit Dominus ventis et mari, et facta fuerit tranquillitas magna, exsultare et lætari, quando hi, qui nunc lætantur, et exsultant in pessimis, induentur sicut diploide confusione sua.

Quamquam enim magna sint, quæ passus estis et patimini, in comparatione eorum, quæ illi perpessi sunt, parva videntur. Vos Ecclesiam Catholicam invenistis: dominus patriarcha Uldaricus in toto patriarchatu vix catholicum, vel qui sciret discernere inter dextram et sinistram suam, reperit in tantum, ut in Sabbato sancto Paschæ in benedictione cerei non inveniretur, qui vellet vel auderet nomen Alexandri papæ pronuntiare. Nam illo solo pugnante strenua virute contra universum clerum et populum, et Alexandrum nominandum astrue: te, illi decontra Bitervensem hæreticum pronuntiandum conclamarunt. Quid faceret athleta Dei? Nesciens sacrarium ingreditur, ibique amarissimas lacrymas fundens clamavit ad Dominum dicens cum Moyse: *Domine, adhuc paululum, et lapidabit me populus (Exod. xvii)*. Cumque vir Dei in tanta esset positus afflictione et exspectatione mortis, ille, qui cor contritum et humiliatum non spernit, consolatus est eum. Cum enim jam hora præterisset, et populus recedere vellet unusquisque in domum suam, diaconus quidam ex canonicis ingressus ad eum obtulit se ipsum ad benedictionem cerei, animam suam ponens in manibus suis. Tum primum ille consolationem recipiens vestibus sacris induitur, et cum diacono suo solam mortem intuens ad populum egreditur. Audito itaque nomine Alexandri clamor et tumultus usque in celum tollitur, cunctisque egredientibus, et nomen catholici papæ quasi profanum fugientibus, vix aliqui cum patriarcha substituerunt.

De domino papa quid dicendum? Quid de ejus passionibus commemorandum? Hic cum in urbe per imperatorem seditione mota manere non audeat, in Galliam ad Francorum regis tutelam proficiscitur ubi semper apostolicorum omnium presidium esse solebat. Parante imperatore malum regi

Francorum, eo quod hostem imperii suscepisset, et ad injuriam suam teneret, atque ideo super illum ducere exercitum cogitaret, dominus papa Galliam derelinquens Romam revertitur. Itaque imperator persequendo eum Romam et ipse venit, ducens secum quasi medullam cedri, omne robur imperii, et sedente in urbe domino papa Alexandro ante urbem castra imperator posuit. Quæ tunc spes esse poterat vitæ, qui a Roma in Franciam, atque a Francia iterum Romam fugerat tam potente persecutore suo cum omnibus adversariis suis, id est, schismaticis, coram oculis suis residente? Quid expectaret, nisi qua hora caperetur, et in facie inimicorum suorum statueretur judicandus, et pro sede Petri in vasa sicut Petrus crucifigendus? Quod plane si factum fuisset; bono illius procul dubio factum fuisset: sed cum illo Ecclesia Catholica damnata et extincta fuisset, et schisma confirmatum. Sed absit, ut sic dimitteret Ecclesiam ille, qui eam sanguine suo redemit, qui supra Petram fundavit dicens: *Et portæ inferi non prævalent adversus eam (Matth. xvi)*. Gloria tibi, Christe, qui ibi magnificatus es vehementer, ubi credebaris expugnari ab his, qui oderunt te potenter. Nam ubi gloriosius posses triumphare de hostibus tuis, quæ ubi de te triumphare vesano corde et impio ipse putabant? Virum quem elegisti secundum cor tuum et in sede apostoli tui Petri constituisti, ut inde illuminaret et regeret Ecclesiam, quam de manu inimici redemisti, qui in cathedra pestilentiae sedebant cauteriatam habentes conscientiam, vel morti dare, vel contumeliis afficere venerunt. Sed contriti sunt, sed repulsi sunt, sed cum gravi dedecore in terram suam redire compulsi sunt, quibus tamen miserante Deo vita donata est.

CAP. VI. De pestilentia, qua invasus Friderici exercitus obsidionem urbis Romæ deserere compulsus fuit.

Factum est tunc, quod factum a sæculis nunquam lectum, nunquam auditum est, et usque in finem sæculi quicumque audierit, tinnient aures ejus. Scrutentur libri annales regum antiquorum, revelantur historiae gentium, ubi unquam factum ostendi poterit, quod ibi contigisse narratur ab his, qui viderunt, qui mortem evadere potuerunt, ut nobilitate, potentia, divitiis præstantissimi, quos terra

Theutonica genuit, non morerentur sicut homines, nec sicut unus de principibus caderent, sed globatim in castris suffocati invenirentur sicut vermiculi pluviales, vel sicut locustæ alluvione aquarum suffocatae. De qua re quamvis seriem eorum, quæ ibi contigerunt, plenariam ex ordine commemorare non præsumamus, ne vel plus vel minus dicendo arguamur ab his, qui plenius vel verius cognoverunt, aliqua tamen commemorare volumus, ne omnino reticendo opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus plus peccemus.

Munitiorem beati Petri supra Ecclesiam exercitus cepit, moxque impetum facientes ad ipsam Ecclesiam valvas ejus securibus et gladiis succide-

runt, et quidam quasi re memorabili et gloriosa perpetrata assulas, quas gladiis eruerant, uxoris suis in signum victoriae, imo ignominiae beati Petri domum referre petulanti jactantia pollicebantur. Capellam quoque Beatæ Mariæ ante porticum igne concremaverunt, nihil prætermittentes, quæ insana mente excogitabant ad injuriam Dei et beati Petri principis apostolorum. Illico pestilentia subsecuta iram Domini ulta est. Nam de terra vapor et nebula consurgens quasi contagione exercitum percussit, tantaque plaga in populo facta est, ut antequam ad summitatem clivi, ubi lapidibus tota via constrata videtur, pervenirent, centum vel amplius milites subito mortui jacerent: deinde clades universam multitudinem pervagata, ultra mille

B milites in brevi prostraverit, quanquam non tam multitudo morientium, quam horror subito corruentium stuporem fecerit.

Nam ubi castris compositis una societas centum ferme loricatorum militum simul discubebant in tentoriis, et circa imperatorem proximi, et in processione primi esse ante illum solebant, cum omnia tentoria sublata essent, et rex in equo sedens miraretur tarditatem illorum, eo quod nullum videret se movere de tanta societate, misit ad requirendum, quidnam hoc esset. Venit nuntius, invenitque equos ad stipites ligatos, totamque suppellectilem, sicut sero fuerat composita, jacentem, et tam milites, quam servientes exanimis factos. Timore percussi omnes et perterriti fugiebant mortem, nec evadere potuerunt. Euntes quippe cadebant repente de equis; alii adhuc stantes in terra, cum ascendere equos vellet sani subito ruebant a tergo deorsum mortui.

CAP. VII. Quantum eorum numerus et dignitas fuerit, qui ante urbem peste occubuerunt. Misera mors Reinoldi archiep. Coloniensis, ac aliorum Germaniæ principum.

Contra hanc virtutem jactet et extollat potentiam suam quilibet homo mortalis (quia et ipse imperator homo utique mortalis) dicatque: *Persequar, et comprehendam, dividam spolia, implebitur anima mea: evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea. Dextra tua, Domine, tua, inquam, dextra magnificata est in fortitudine; dextra tua, Domine, percussit inimicum, et in multitudine gloriae deposuisti adversarios tuos. Misisti iram tuam, quæ devoravit eos sicut stipulam. Quis similis tui in fortibus, Domine, quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis, atque laudabilis, et faciens mirabilia? (Exod. xv.)* Audite adhuc non quidem majora, sed crudeliora atque terribiliora.

Cum tanta esset strages in exercitu, multique amicos suos mortuos relinquere in terra hostili erubescerent, cadavera eorum coquere, et sale aspergere, ac sic secum ad terram patrum suorum reducere cogitabant. Cumque frater quidam fratrem coqueret, alter pro caldario misit summopere rogando, ut sibi mitteretur ad opus simile necesse-

sarium. Respondit ille, fieri non posse, eo quod fratre suo cocto se ipsum prius coqui necesse esset : quod et factum est. Nec putet quisquam Iuem istam popularium hominum existisse, et eorum tantum, qui extremi in exercitu fuerunt, quorum quantacunque multitudo vel bello, vel quolibet casu occubuisset, memoria illorum facili oblivione deleteretur. Strenui quippe bellatores, et robur exercitus ibi periit, et qui singuli decenter naturali morte sublato luctu et exsequiis dignissimi essent. Denique Reinoldus Coloniensis archiepiscopus, caput et ductor schismatis, cum fratre suo Liutholdo periit Filius Chunradi regis Fridericus, qui ipsi imperatori adhuc vivens potentia et opibus formidini existit, interiit una cum nepote suo Beringario filio Gebehardi de Sulzbach,

Sed quis per singulos omnes enumeret, qui ibi perierunt? Quorum tantus erat numerus, tanta sanguinis altitudo, tanta opum affluentia, tanta claritas, ut si contra Dominum cornua nequaquam erexissent, et in pace occubuissent, lamentatione digni essent totius imperii. Sed quia astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum ejus, idonei erant ut morte sua prædicarent gloriam Dei, et morientes dicerent : « Vicisti, Galilæe, vicisti ! » In quorum tamen morte illud est miserabilius, omnique sæculo gemendum, quod ad ignominiam illius, cui vice Petri, principis apostolorum, claves cælorum tradidit Dominus noster Jesus Christus dicens : « Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis (Matth. xvi), » arma Romam ferentes ligati in peccatis suis, a quo solvantur, non est super terram.

Eant nunc, qui velint, et adversus Regem regum, et Dominum dominantium cervicem erigant, qui vires hostium suorum tam facile scit, et potest frangere, et potentiam contere. Cujus virtutem considerans propheta exclamat dicens : *Quis non timebit te, Rex sæculorum?* (Jer. x.) Decuit plane sic Dominum nostrum Jesum Christum gloriam suam demonstrare, ut et inimici ejus in sæculis supervenientibus terrentur et Ecclesia ejus de tam gloriosa liberatione sua usque in generationem et generationum generationem glorificaretur, et triumphatori immensus gratias ageret, laudesque debitas cantaret.

CAP. VIII. *Friderici pertinacia in persequendo Adelberto, quem, ut in solo Dei auxilio confidat, actor hortatur. Corruptio morum per schisma in clerum Salzburgensem invecata.*

Sed super omnia, quæ dicta sunt, illud est terribilius, illud est miserabilius, quod cor Pharaonis ita erat induratum, ut in tam gravi plaga, quam diximus, quamvis non totam dixerimus, sed vix partem parvulam tetigerimus, nec mors miserabilis cognatorum seu affinium, principum quoque et magnatorum, et clades nobilissimi exercitus cor illius tetigerit, vel ad cognoscendam Dei virtutem concusserit, quatenus humi-

liatus contritionem suam recognosceret et a schismate recederet, et Ecclesiam sanctam matrem utique suam veneraretur et diligeret. Hoc enim si facere vellet, nequaquam Ecclesiam Salzburgensem tanto studio persequeretur, nequaquam personam vestram in Dominum et episcopum ab ea electam, sanguinem utique suum, tanta impietate insequeretur. Cujus tamen persecutio vestra est procul dubio divina opitulante providentia pia eruditio. Nam quid faceret filius amitæ imperatoris? Filius regis Boemorum? Filius sororis ducis Austriae, adhuc adolescentulus ad tam nobilem Ecclesiam Salzburgensem electus, imo super totam provinciam Bavaricam regendam sublimatus, si recturus tantas, tam innumeras gentes, tantosque episcopos, prius ipse chamo et freno regeretur?

Portate itaque, domine mi, portate chalum et frenum cum humilitate et patientia non a quolibet homine persequente, sed a patre corripiente, et erudiente maxillis vestris impositum, qui etiam novit, quando tempus sit ut auferatur, paxque et securitas, atque ab adversis omnibus requies vobis et Ecclesiæ donetur, quæ vobiscum sicut parturiens quotidie clamat ad Dominum pro liberatione sua et vestra. Hanc autem idcirco differt laborante pro vobis, quantum prævalet, patre vestro atque avunculo, totaque amicorum frequentia, ne in baculo arundineo spem ponatis, et gratias Deo agendas hominibus, qui salvare non possunt, referendas existimetis. Et quid nocet differre illi, qui mox ut voluerit, præsto habet benefacere? Cui dicit Esther regina : *Domine, rex omnipotens, in ditione tua cuncta sunt posita, et non est, qui possit tuæ resistere voluntati (Esther xiii).* Sicut enim inefficax est voluntas et intentio humana Domino obsistente, sic illo adminiculante ad resistendum invalida est omnis potestas et malignitas humana. Unde est illud in Job : *Sub quo curvantur, qui portant orbem (Job ix).*

Ad hunc itaque vestræ mentis fiducia dirigatur, omnis spes vestra in illo ponatur, qui et bonitate clementissimus, et majestate potentissimus. Sit cum illo perfectum cor vestrum firmiter disponendo apud vos ipsos, ut semper viam Patrum vestrorum ambuletis, sollicitè agendo, ut vestris temporibus in statu suo permaneat Ecclesia Dei, quam regendam suscepistis, quæ, sicut notum est per universum regnum, longe præibat alias Ecclesias religione, hospitalitate, castitate, et omni tam sæculari quam spirituali honestate. His enim virtutibus Ecclesia Salzburgensis ornata quasi firmamentum stellis radiantibus fulgebat, ita ut in curiis regum præ aliis principibus honor præcipuus archiepiscopis Salzburgensibus deferretur, et venerationem maximam haberet clerus omnis tam in claustris sub Regula constitutus, quam foris per parochias ordinatus; qui revera ex quo surrexit error schismaticus, et tam vestra quam avunculi vestri sollicitudo pressuris innumeris fatigata quievit, quia inter

arma silent lēges, ita immutatus est, ut nisi miserante Deo, vobisque pacem et constantiam tribuente ad extirpanda et rescanda vitiorum germina, deletis, quæ superius commemoravimus, bonis charissima Ecclesiæ lucerna exstinguatur. Mementote verbi vestri, in quo nobis omnibus spem dedistis, qui decorem domus Dei, quam oculis ipsi vidimus, perire valde dolemus. Dixistis enim mox in introitu vestro, nunquam in episcopatu vestro missam cantaturum, qui cohabitare mulieribus sibi licitum putaret.

CAP. IX. *Ostenditur, quam necessaria sit modestas, absente Adalberto, irruptentibus vitiiis et criminibus, quibus maxime clerici concubinarum, ac impudentes obnoxii sint.*

O domine mi! servate verbum: fixum sit in corde vestro: instate, cum locus fuerit, ut etiam clarescat in opere. Alioquin nisi Jezabel illa maledicta, quæ tam petulanter, quam licenter circuit nunc domos sacerdotum stibio depicta habens oculos, et caput ornatum, vestra industria zelum Dei habente præcipitetur deorsum, in brevi vires suas ita extendet, ut virgam et baculum vestrum contemnat, gaudensque de impunitate sua, eousque progrediatur, ut inter laicum et sacerdotem præter missam tantum parva sit distantia, faciatque licenter parochianus, quod ne præsumere vel attentare audeat laicus. Clericus etenim sive per occasionem, sive per veritatem Christum annuntians, a fornicationibus et adulteriis laicum publica pœnitentia... compescit: Clericus nullo timore frenatur. Quia etsi turpissimæ vitæ fuerit, argui a laico non vult, decanum contemnit et archidiaconum, nisi accusatus fuerit nullusque accusator sit omnibus idipsum facientibus, et crimina propria in aliis foventibus. Isti sunt certe squamæ Leviathan, quæ ita sibi coherent, ut ad læsionem pestiferi corporis nullum telum pertranseat. Nimirum eousque ista causa perveniet, ut sacerdos unam tantum habens uxorem, sicut laicus, religiosus et sanctus prædicetur ab uxoribus aliorum se continens, fidemque alieni tori non violans. Nam quid aliud speratur, cum apud nos tales esse noverimus, qui turpem vitam ducentes, profanam quoque Nicolaitarum doctrinam tenentes, quam se odiisse in Apocalypsi Dominus perhibet auditoribus suis sacros legunt canones, et qualiter defendere debeant crimina fornicationum suarum ostendunt? Cujus auctoritate fretus sacerdos quidam neptes suas sacerdotibus conjugio copulavit, numerosam prolem ipse habens de muliere, quam sexies coram antecessore meo abjurasse perhibetur.

Quid dicam, quod me prohibente secundum consuetudinem hujus Ecclesiæ filii presbyterorum cum uxoribus, quas maritis viventibus abstulerant, manentes litteris prælatorum quorundam muniti ad consecrationem veniunt, et consecrantur, meque contempto in archidiaconatu meo missam cantant, et ad parochias aspirant? Et tales quamvis sacri canones ab ordinibus sacris prorsus repellant, quos si cognovissetis, scio, quia nunquam eis manus imposuissetis, tamen si vobis placet, et præcipitis, ut content, quanquam invitus, tamen ego æquanimiter porto, quia non est discipulus supra magistrum (Matth. x). Sin autem: placeat discretioni vestræ præcipere, ut a ministerio altaris cessent, donec causa eorum a vobis discutiatur, vel a quibus præsentati sint vobis, aut a quibus productoribus, cum quæreretur a vobis: est dignus? est justus? responsum sit: dignus est; justus est. Hoc enim vos commendat, et canonum reverentiæ pariter, et disciplinæ ecclesiasticæ expedit. Alioquin cum oculus vester esse debeam, et libenter ea, quæ ad honorem Dei, et vestrum spectant secundum obedientiam, et fidem vobis debitam videre velim, et officio mihi credito insistere, si tales atque his similes transgressiones videns tacere debeo, malo prorsus carere archidiaconatu, peccatisque alienis non communicare nihil expectans nisi damnationem.

Multa sunt his similia, quæ ad correctionem vestram spectarent. Sed quia tempus arguendi et judicandi non habetis, æstus cogitationum vestrarum, et anxietates augere nolo, quamvis ea, quæ per præsentiam personæ corrigere non potestis, per nos, qui sicut diximus, oculi vestri sumus, emendare utile sit, et bonum, ne in immensum insolentia malorum crescat. Scire profecto, nec dubitare debet prudentia vestra, quia si in propria vestra vita aliquid minus quam expedit, viderit ille, cujus oculi imperfectum nostrum subtiliter vident, de venia tamen, et indulgentia diffidendum vobis non sit, dummodo secundum dispensationem vobis creditam abominationes, et transgressiones, quales solent fieri a prævaricatoribus mandatorum Dei, juxta prophetam in scopa terens eliminaveritis et foras projeceritis, ita ut possitis tam confidenter quam veraciter dicere cum Psalmista: *Domine, dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ (Psal. xxy).*

Deus omnipotens, qui pater est orphanorum et iudex viduarum, custodiat, protegat, defendat, et a malis omnibus liberet vos, domine. Amen.